

1 Izrael ve starozákonní době

Starý zákon a starověký Blízký východ

Alan Millard

Bible je starobylým textem a svého druhu historickým záznamem. Proto velmi pomůže, studujeme-li ji ve světle znalostí světa, v němž byla napsána. Má to význam zejména proto, že křesťanská víra je založena na historické události, na tom, co se skutečně stalo.

Zkoumání, ověřování

Události zaznamenané a vysvětlené v Bibli lze chronologicky přiřadit k souběžným dějům, známým z jiných historických pramenů. Bibli samotnou tvoří dokumenty stejně prastaré a ověřitelné jako kterékoli jiné.

Pravdivost Bible může být zkoumána a prokazována srovnáním s jinými prameny. To ovšem není vždy tak snadné, jak by se mohlo zdát na první pohled. Texty jsou často poškozené či neúplné. Archeologické objevy lze v mnoha případech interpretovat více způsoby. Vlastníme jen velmi málo starověkých dokumentů, které popisují tytéž události jako Bible; každopádně dva pozorovatelé jen zřídka popíší stejnou událost beze zbytku stejně.

Hebrejové byli poměrně nevýznamným národem. Jejich dějiny pramálo ovlivnily dobové velmoci, jejichž záznamy vlastníme. S výjimkou pozdních izraelských a judských králů se jen stěží některá biblická postava objeví v mimobiblické literatuře. Navzdory tomu je přesnost biblických pisatelů v případech, kde to lze srovnat, obdivuhodná. Ačkoli existují jen ojedinělé záznamy o událostech ze stejné doby, máme k dispozici příklady zvyků a událostí velmi podobných těm,

kteřé jsou popisovány ve Starém zákoně, byť spolu nijak nesouvisí. Povrchní podobnost však může být zavádějící, a proto je třeba mít se na pozoru. Každopádně může pomoci znalost starověkého Blízkého východu, i kdyby neposkytovala žádné přímé či vedlejší důkazy biblické přesnosti: studium zvyků, kultury, písemnictví a dějin sousedů Izraele nám dává přibližnou představu, s čím lze počítat v případě izraelského národa.

Tyto tři typy důkazů:

- přímé,
 - vedlejší,
 - a analogické
- je třeba probrat postupně a ukázat, jakým způsobem osvětlují Bibli.

Přímé důkazy

Jak jsme již viděli, přímé zmínky o Izraeli jsou ojedinělé a téměř výhradně omezené na královská jména.

Patří mezi ně záznam o vpádu egyptského faraona Šišaka z let 945 až 924 př. Kr. (1. Královská 14,25nn). Jeho špatně dochovaný nápis z Théb obsahuje seznam měst, pokořených v Izraeli – na důkaz tažení, jež uskutečnil.

Asyrská moc poprvé zasáhla Izrael v roce 853 př. Kr., kdy vojsko „Izraelce Achaba“ ve spojení s Damaškem a dalšími městy bojovalo proti Šalmaneserovi III. (858-824 př. Kr.), jemuž se o několik let později poklonil „Jehú, syn Omrího“.

Po několika desetiletích úpadku obnovil asyrskou nadvládu nad Aramejci a Izraelem Tiglat-pileser III. (745-727 př. Kr.),

když mezitím Jarobeám II. přivedl k rozkvětu Izrael a Uzijáš pozvedl Judsko. Asyrské záznamy uvádějí, jak se jistý „Menachém Samařský“ stal asyrským vazalem a nárokuje si také sesazení Pekacha a jeho nahrazení Hóšeu (2. Královská 15,19-20 a 30). V 2. Královské 15,19 (viz také 1. Paralipomenon 5,26) je Tiglat-pileser pojmenován Púl, což je jméno známé babylonským letopiscům z šestého století př. Kr., kdy byly podle všeho 1. a 2. Královská zredigovány a uzavřeny.

Po ovládnutí Samaří Asýrií bylo Judsko asyrským vazalem, tamní králové však volili boj za nezávislost a snažili se získat pomoc z Egypta. K revoltě se odhodlal Chizkijáš, a tak Sancherib přitáhl se svým vojskem do Judska a oblehl Jeruzalém. Asyrský panovník tyto události připomíná na mnoha nápisech. Uvádí sice, že mu Chizkijáš poslal do Ninive tribut (jeho velikost se mírně liší od údajů v 2. Královské 18,14nn), netvrdí již však, že by dobyl Jeruzalém a přirozeně se nezmiňuje ani o osudu své armády. Nebúkad-nesarovo první dobytí Jeruzaléma (2. Královská 24,8-17) zaznamenává Babylonská kronika, přičemž jej datuje přesně na 15./16. březen 597 př. Kr.

Vedlejší důkazy

Většina objevů, které figurují v knihách o archeologických výzkumech a Bibli, spadá do kategorie nepřímých důkazů – jsou to objevy které nepotvrzují přímo biblické události, však poskytují příklady praktik či událostí, jež jsou zjevně podobné biblickým.